

Saxtorp kyrka

55.8397, 12.9608

Kyrkan är ursprungligen från 1100-talet. Det avlånga kyrkhuset med ingångar i söder för männen och i norr för kvinnorna, hade högt belägna fönster endast på södra långväggen. Ett sådant fönster kan ses markerat utanpå söderväggen. På väggen finns också en del av den södra ingången från tidig medeltid bevarad. Ursprungligen hade kyrkobyggnaden också ett smalare och lägre kor i öster, där altaret stod. Troligen saknades då torn på kyrkan och kanske fanns det istället tidigt en klockstapel i anslutning till byggnaden.

Från början var innertaket platt och gjort av trä, men under 1200 till 1400-talen byttes det ut mot valvtak i tegel. Detta innebar också att man fick lov att ändra fönstren på söderväggen men några fönster mot norr gjordes inte. De tillkom långt senare. Valven och större väggpartier dekorerades med kalkmålningar, och i väster uppfördes då också en tornbyggnad.

Inredningen var under medeltiden enkel. Församlingen stod upp eller knäföll under hela mässan. Möjligen fanns det bänkar utmed långhusets sidor.

Från denna tid finns ett triumfkrucifix, som hänger i triumfbågen. Krucifixet placerades på sin nuvarande ursprungliga plats i slutet av 1980-talet efter att under 100 år ha hängt på skilda ställen i kyrkorummet. När man samtidigt putsade om kyrkans ytterväggar återfanns också några byggstenar från medeltiden, som hade varit färglagda. En sådan byggsten samt några fragment från det medeltida golvet förvaras i monter i vapenhuset.

Den ursprungligen färglagda dopfunten från tidig medeltid har motiv i relief: Marias och Elisabets möte, Bebådelsemotivet och Kristus med välsignande hand framför en ängel. Dopfunten är gjord i en stil som påminner om arbeten utförda vid samma tid på domkyrkan i Lund.

I det danska landskapet Skåne genomfördes reformationen 1536, och under kung Christian IV:s tid i början av 1600-talet införskaffades predikstolen, som i sina olika fält har de fyra evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och Johannes. Troligen fick kyrkan samtidigt sin första bänkinredning.

När Skåne blev svenskt 1658 sattes försvenskningens arbetet raskt igång, men några förändringar av kyrkobyggnaden gjordes inte då. Det dröjde till 1700-talet. Då byggdes tornet om och ingångarna mot söder och norr förändrades. År 1745 skänkte grevinnan Cronhielm på Knutstorp i Kågeröd en altaruppsats, som ännu finns kvar. Den är av så kallad additionstyp, vilket betyder att den har flera våningar ställda över varandra. De fyra målningarna är gjorda av Carl Mörth.

Under 1800-talet skedde stora ingrepp i kyrkorummet. De medeltida kalkmålningarna hade redan tidigare övermålat. På 1860-talet revs det medeltida koret och som en av 22 kyrkor i Skåne byggdes också Saxtorp kyrka då till med en korsar åt norr, samtidigt som kyrkan förlängdes.

I den nya korsarmen byggdes en läktare till vilken införskaffades ett orgelverk från Lunds domkyrka. Ny bänkinredning tillverkades och fönstren moderniserades och nya togs upp i norrväggen. Tornet färdigställdes 1885 och blev förmodligen högre än det tidigare hade varit.

Kyrkans kalkmålningar som länge varit övermålade togs åter fram i början av 1920-talet. Och i början av 1950-talet genomfördes en mer genomgripande restaurering under ledning av domkyrkoarkitekt Eiler Græbe strävade efter att återföra kyrkorummet till ett ursprungligt skick. Tvärskeppet mot norr murades för och en ny orgelläktare skapades.

I kyrkan finns tre skulpturer av ek från tidigt 1500-tal som tidigare har tillhört ett altarskåp som troligen importerades från Stralsund. Skulpturerna på sidorna av altaruppsatsen föreställer dels en helig påve som håller en kalk och en kanna i händerna, och Sankt Ivo av Bretagne med en bok och ett kors i händerna. På golvet i absiden står en apokalyptisk madonna. Ytterligare sex träskulpturer ur samma altarskåp finns på Statens Historiska museum i Stockholm.

På långhusväggarna finns ett Epitafium över Christian Benedictsson död 1800, samt ett epitafium av kalksten över apotekaren F W Scharnweber död 1756.

Källor:

Webb: Häljarps församling.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Skånes kyrkor - En kulturhistorisk resa genom 1000 år". Caroline Ranby. ISBN 978-91-7545-204-3
Pdf: "Saxtorps kyrka - Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning". Lunds stift Kristina Simonsson 2015.